

ΠΟΛΙΤΙΚΟ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (ΚΟΙ.Σ.Π.Ε.) ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

I. Η έννοια της «κοινωνικής οικονομίας»

Πρόσφατες συζητήσεις για την ανάδυση και αποτύπωση μίας παγκόσμιας κοινωνίας των πολιτών πυροδοτούν αντιπαραθέσεις επιστημονικού και πολιτικού λόγου. Ο τρίτος πυλώνας της οικονομίας, η κοινωνική οικονομία είναι μία έννοια υπό διαμόρφωση τόσο σε πολιτικό όσο και σε επιδημιολογικό πεδίο. Οι νέες μορφές διακυβέρνησης, η αναδιάρθρωση των κοινωνικών σχέσεων, οι ιδιαιτερότητες της κοινωνικής πολιτικής, οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί, οι στρατηγικές πολιτικές επιρροές και άλλα συνιστούν παράγοντες αστάθμητους και απρόβλεπτους.

Η παγκοσμιοποιημένη οικονομία αλλάζει τα δεδομένα και δρομολογεί εξελίξεις ιδιαίτερα στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι νέες τεχνολογίες, η ανάπτυξη των συγκοινωνιών, ο ρόλος των Μ.Μ.Ε., τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στις παραγωγικές σχέσεις και στην κοινωνική ζωή. Οι νέες κοινωνικές επιχειρήσεις ενδεχόμενα να αποτελούν απάντηση στο ‘άγριο’ διαμορφούμενο τοπίο της απανθρωποίησης της εργασίας.

Οι όροι μη κυβερνητικές οργανώσεις, εθελοντισμός, μη κερδοσκοπικός τομέας, κοινωνική οικονομία, κοινωνία των πολιτών, ανεξάρτητος τομέας εισάγονται πιο δυναμικά στην αρένα της πολιτικής σκηνής και η Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώνει πολιτικές αναγνώρισης και ενσωμάτωσης. Οι ορισμοί και οι ταξινομήσεις αναγνωρίζονται πλέον ως μέρος της όλης πολιτικής διαδικασίας γιατί καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τους φορείς εφαρμογής πολιτικών Ευρωπαϊκών πλαισίων στήριξης και προγραμμάτων.

Στην Ελλάδα από πλευράς κράτους αντανακλάται ένα πρόσφατο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του τρίτου τομέα. Μόλις στο τέλος της δεκαετίας του 90 διαμορφώνεται ένα εθνικό σύστημα κοινωνικής φροντίδας και χρειάστηκε να διευκρινιστούν τα

κριτήρια ένταξης των Μ.Κ.Ο. σε ειδικά μητρώα, προκειμένου να γίνουν φορείς υλοποίησης των εθνικών προγραμμάτων.

Να σημειώσουμε ότι ένα Ευρωπαϊκό διακρατικό πρόγραμμα με το όνομα VOLMED δημιουργήθηκε με σκοπό τη διεύρυνση των εθελοντικών οργανώσεων του ευρωπαϊκού νότου. Αυτό αποδείχθηκε αρκετά δύσκολο δεδομένων των μεικτών μορφών διοίκησης των φορέων και της ασάφειας των ορίων μεταξύ του τρίτου τομέα, της αγοράς και του κράτους.

Ο όρος ‘τρίτος τομέας’ ή κοινωνική οικονομία είναι ευρύς, πολιτικά ουδέτερος, και μπορεί να αναφέρεται σε μεγάλο φάσμα εργασιακών σχέσεων και μορφών, ώστε να συμπεριλαμβάνει ευρύτερους κοινωνικούς χώρους. Οι Salamon και Anheir τονίζουν τον ενδιάμεσο χαρακτήρα των μη κερδοσκοπικών και εθελοντικών οργανώσεων οι οποίες λειτουργούν ανάμεσα κράτους και αγοράς. Αργότερα προσθέτουν τη σημασία των ‘κοινωνικών καταβολών’ του τρίτου τομέα υποστηρίζοντας ότι πρέπει να λαμβάνουμε υπόψιν την κοινωνική και πολιτισμική ιδιαιτερότητα της εξέλιξής του σε δεδομένα ιστορικά πλαίσια. Σήμερα οι κρατικές κοινωνικές δαπάνες και η έκταση του τρίτου τομέα αποτελούν βασικά κριτήρια καθεστώτων προνοιακού καπιταλισμού.

Η αύξηση του ενδιαφέροντος για την κοινωνία των πολιτών ανοίγει νέες δυνατότητες για την οριοθέτηση του τρίτου τομέα αν και η έμφαση παραμένει στον χαρακτήρα και την έκταση της διαπλοκής του με το κράτος. Η αξιοποίηση της έννοιας του δημόσιου χώρου στα πλαίσια του προνοιακού πλουραλισμού, ιδιαίτερα μας δίνει τη δυνατότητα να διερευνήσουμε τις διαπλοκές ιδιωτικού – δημόσιου, κατανοώντας καλλίτερα τον δυναμικό ρευστό και υβριδικό χαρακτήρα του.

II. Η κοινωνική οικονομία ως μέρος του ‘δημόσιου χώρου’

Σήμερα η κοινωνική οικονομία συνιστά ένα χώρο που αποτελεί πεδίο εντάσεων και υφίσταται τις επιδράσεις κρατικών θεσμών, της οικονομίας της αγοράς, της οικογένειας και της κοινότητας. Ο όρος ‘συγκρουσιακή συνέργεια’ χρησιμοποιείται από τον Evers ως δηλωτικός του χαρακτήρα των σχέσεων μεταξύ των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας και των φορέων του δημόσιου χώρου, χαρακτηριστικό το οποίο υποδηλώνει την αλλαγή στη φύση του διαχωρισμού ιδιωτικού – δημόσιου,

επίσημου – ανεπίσημου. Οι σύγχρονες τάσεις μαρτυρούν την απομάκρυνση από διχοτομήσεις και την ανάδειξη συνεργατικών μίξεων τις οποίες καλούμαστε να κατανοήσουμε.

Εδώ πρέπει να αναφέρουμε τις μεγάλες αλλαγές που διαμορφώνονται ιδιαίτερα στον τομέα της άσκησης κοινωνικής πολιτικής αλλά και την μεταβαλλόμενη ισορροπία μεταξύ ατομικού και συλλογικού τρόπου παρέμβασης. Το κράτος, είτε αδυνατώντας να κατανοήσει την επιχειρηματικότητα στην αγορά είτε αναγνωρίζοντας την εμφάνιση νέων συλλογικοτήτων, φαίνεται να μην διεκδικεί πλέον το μονοπώλιο της έκφρασης του συλλογικού στην κοινωνία.

Τα παραπάνω δεδομένα δημιουργούν ένα νέο πολιτικό – κοινωνικό περιβάλλον όπου η κοινωνική οικονομία φέρνει στο προσκήνιο εκ νέου το ζήτημα της πολιτικής και της κατανομής εξουσίας. Ο ρόλος της οικογένειας, της οικιακής ζωής και του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος, αποτελούν συνιστώσες διεύρυνσης των ορίων του ιδιωτικού χώρου σύμφωνα με προσεγγίσεις της κοινωνίας των πολιτών. Η εσωτερική του συγκρότηση παραμένει ανοικτή, και τα ερωτήματα επίσης ανοικτά όπως:

- ❖ Πως παρεμβαίνει η κοινωνική οικονομία ανάμεσα στο κράτος και την αγορά;
- ❖ Ποιοι παράγοντες συντελούν στην επίτευξη της κοινωνικής τους αποστολής;
- ❖ Πως μπορούμε να κατανοήσουμε τις σχέσεις μεταξύ διαφόρων υποκειμένων;
- ❖ Τι προβλήματα προκύπτουν από την συνύπαρξη στον ίδιο φορέα εμπορευματοποιημένης και μη εργασίας;

Το ζητούμενο βέβαια είναι να κατανοήσουμε τον τρίτο τομέα της κοινωνικής οικονομίας στη βάση επιστημονικής έρευνας λαμβάνοντας πάντα υπόψιν τις διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες μέσα στις οποίες εμφανίζεται και λειτουργεί.

III. Η κοινωνία των πολιτών